

Sygn. akt I UK 140/12

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 20 czerwca 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Bogusław Cudowski (przewodniczący)

SSN Zbigniew Myszka

SSN Romualda Spyt (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania Okręgowej Spółdzielni Mleczarskiej w P.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w P.
z udziałem zainteresowanych: R. G. i innych
o wysokość podstawy wymiaru składek,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 20 czerwca 2012 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 30 listopada 2011 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w P., na podstawie indywidualnych decyzji odnoszących się do ubezpieczonych: R. G. i innych stwierdził, że płatnik - Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w P. - nie naliczyła składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe, wypadkowe, chorobowe, zdrowotne, jak również na Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych od wypłaconych ubezpieczonym z Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych świadczeń pieniężnych z okazji Świąt Wielkanocnych i Świąt Bożego Narodzenia.

Po rozpoznaniu odwołania Okręgowej Spółdzielni Mleczarskiej w P. od powyższych decyzji, Sąd Okręgowy Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 5 sierpnia 2011 r. zmienił zaskarżone decyzje w ten sposób, że stwierdził, iż podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne, rentowe, wypadkowe, chorobowe oraz zdrowotne ubezpieczonych nie obejmuje wypłaconych im świadczeń pieniężnych z Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych z okazji Świąt Wielkiej Nocy i Bożego Narodzenia.

Sąd Okręgowy ustalił, że w toku kontroli przeprowadzonej przez Inspektorat Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w Spółdzielni Mleczarskiej w O., stanowiącej Oddział Terenowy Okręgowej Spółdzielni Mleczarskiej w P., stwierdzono, że Spółdzielnia ta w latach 2005 - 2007 przyznawała pracownikom z okazji Świąt Wielkanocnych i Świąt Bożego Narodzenia świadczenia z Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych w jednakowej wysokości, a różnice w wypłacie tych świadczeń dotyczyły jedynie pracowników, którzy w danym roku nie przepracowali 12 miesięcy. Z tego powodu organ rentowy uznał, że wydatkowanie środków z Funduszu dokonane zostało z pominięciem kryterium socjalnego, o którym mowa w art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 4 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych (jednolity tekst: Dz.U. z 1996 r. Nr 70, poz. 335 ze zm.) i dlatego wypłacone świadczenia podlegały „oskładkowaniu”.

Sąd pierwszej instancji stwierdził, że analiza przepisów ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych oraz rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe (Dz.U. Nr 161, poz. 1106 ze zm.) nie potwierdza stanowiska organu rentowego. Wskazał, że § 2

ust. 1 pkt 19 tego rozporządzenia, wydanego na podstawie delegacji ustawowej z art. 21 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 ze zm.), generalnie zwalnia wszystkie świadczenia finansowane ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych z obowiązku odprowadzenia składki na ubezpieczenie społeczne. Świadczenia uzyskane zatem przez pracownika z funduszu socjalnego stanowią jego przychód w rozumieniu art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2012 r. poz. 361 ze zm.), który w świetle § 2 ust. 1 pkt 19 powyższego rozporządzenia, nie stanowi jednak podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne.

Mając na uwadze § 5 Regulaminu Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych Okręgowej Spółdzielni Mleczarskiej w O., w brzmieniu obowiązującym od 1 lutego 2005 r., oraz art. 2 pkt 1 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych, Sąd Okręgowy stwierdził, iż wypłaty z okazji Świąt Wielkanocnych i Świąt Bożego Narodzenia należało traktować jako działalność socjalną. Sąd Okręgowy uznał za nietrafny pogląd organu rentowego, że przy ustalaniu wysokości świadczeń pieniężnych z Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych nie uwzględniano w ogóle kryterium socjalnego. Podkreślił, że w swoisty sposób kryterium to uwzględniono przy wprowadzeniu do regulaminu samej możliwości przedmiotowych wypłat świątecznych od 1 lutego 2005 r., co w świetle zeznań świadków poprzedzono analizą zarobków ubezpieczonych, które to zarobki uznano za zbyt niskie, by różnicować wypłaty świąteczne z Funduszu. Sąd Okręgowy, powołując się na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 października 2008 r., II PK 74/08 (OSNP 2010 nr 7-8, poz. 88), dodał, że gdyby nawet zaaprobować stanowisko Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, iż Spółdzielnia nie brała pod uwagę kryterium socjalnego, wymaganego art. 8 ust. 1 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych, to kryterium socjalne miałoby istotne znaczenie jedynie w przypadku ulgowych usług i świadczeń, o których mowa w art. 8 ust. 1 ustawy i nie odnosiłoby się do usług i świadczeń, wskazanych w art. 2 pkt 1 tej ustawy, które były działalnością socjalną.

Sąd Apelacyjny - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 30

listopada 2011 r. oddalił apelację organu rentowego od powyższego wyroku.

Uzasadniając swoje stanowisko, Sąd drugiej instancji wskazał, że Sąd Okręgowy przeprowadził prawidłową analizę sprawy, jak również, nie naruszając art. 233 § 1 k.p.c., wyciągnął trafne wnioski dotyczące przepisów ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych oraz rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczególnych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne, zaznaczył jednak także, że argumentacja wskazana w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku wymaga uściślenia.

Odnosząc się do orzecznictwa Sądu Najwyższego oraz wypowiedzi literatury Sąd Apelacyjny wskazał, że przy przyznawaniu ubezpieczonym w latach 2005 - 2007 świadczeń pieniężnych z okazji Świąt Wielkanocnych i Świąt Bożego Narodzenia z Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych w tej samej wysokości wszystkim pracownikom nie pominięto kryterium socjalnego. Spółdzielnia miała bowiem na uwadze nie tylko kryterium stażu pracy, ale i wysokości wynagrodzeń pracowników, które kształtowały sytuację materialną ich rodzin. Podkreślono, że sposób podziału świadczeń był uzgadniany przez Spółdzielnię ze związkami zawodowymi i załogą, stąd nie ulega wątpliwości, że podczas tych uzgodnień odnoszono się do sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej pracowników. Okoliczność wypłaty wszystkim pracownikom Spółdzielni pensji w zbliżonej wysokości oraz ich podobny status materialny, jak również fakt, że ich pensje były wówczas zdecydowanie niższe od średnich wynagrodzeń w kraju, przemawiały za wypłatą na rzecz tych pracowników świadczeń pieniężnych z okazji Świąt Wielkanocnych i Świąt Bożego Narodzenia z Funduszu w tej samej wysokości. Stąd przy ich podziale spółdzielnia stosowała kryterium socjalne, o którym mowa w § 9 regulaminu oraz art. 8 ust. 1 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych, w sposób dorozumiany i na tej podstawie mogła przyjąć podział świadczeń w równych kwotach wobec wszystkich pracowników.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, przedmiotowe świadczenia powinny być traktowane jako ulgowe, zgodnie z art. 8 ust. 1 powyższej ustawy, uzależniającym ich przyznanie od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej pracowników, w której Spółdzielnia była doskonale zorientowana na podstawie rozmów z

przedstawicielami związków zawodowych i załogi. Nietrafna była przy tym argumentacja wskazana w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego, oparta na wyroku Sądu Najwyższego z dnia 23 października 2008 r., wskazująca na ewentualność szerokiego traktowania świadczeń pieniężnych z funduszu świadczeń socjalnych, wykraczającą poza ramy świadczeń ulgowych. Nie miała ona jednak wpływu na ostateczne rozstrzygnięcie w sprawie.

Sąd drugiej instancji uznał, że nie doszło do naruszenia zasady równego traktowania pracowników. Wskazał także, że nie było podstaw do prowadzenia rozważań w niniejszej sprawie w przedmiocie zarzutu organu rentowego naruszenia art. 29 ust. 1 ustawy z dnia 13 lipca 2006 r. o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy (Dz.U. Nr 158, poz. 1121 ze zm.), art. 104 ust. 1 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (jednolity tekst: Dz.U. z 2008 r. Nr 69, poz. 415 ze zm.), gdyż zaskarżona decyzja Zakładu Ubezpieczeń Społecznych nie dotyczyła składek na Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych. Zauważył również, że postanowienie Regulaminu a, kwalifikowane jako postanowienie aktu normatywnego, nie podlegają ocenie według zasad wykładni oświadczeń woli stron czynności prawnych. Podkreślił, że Sąd Okręgowy nie naruszył art. 233 § 1 k.p.c., gdyż dokonał wszechstronnej analizy zebranego materiału dowodowego.

Organ rentowy zaskarżył ten wyrok skargą kasacyjną w całości, zarzucając mu naruszenie przepisów prawa materialnego: art. 8 ust. 1 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych oraz § 9 ust. 1 obowiązującego w Spółdzielni Mleczarskiej „O.” Regulaminu Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych Okręgowej Spółdzielni Mleczarskiej w O., przez uznanie, że świadczenia pieniężne z Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych z okazji Świąt Wielkanocnych i Świąt Bożego Narodzenia były przyznawane pracownikom Spółdzielni Mleczarskiej „O.” (której następcą prawnym jest odwołująca się Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w P.) z zachowaniem kryterium socjalnego, tj. z uwzględnieniem ich sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej, podczas gdy przy ich wypłacie brano pod uwagę jedynie kryterium długości stażu pracy u płatnika składek; art. 8 ust. 2 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych w związku z § 8 i § 9 ust. 2

powyższego Regulaminu, poprzez pominięcie warunku ustalenia sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej pracowników, w tym zainteresowanych, na podstawie określonej w § 9 ust. 2 Regulaminu dokumentacji i uznanie, że ustalenie to może mieć miejsce w sposób dorozumiany; art. 32 ust. 1 Konstytucji RP, poprzez uznanie, że pracownicy Spółdzielni Mleczarskiej „O.”, której następcą prawnym jest odwołująca się Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w P., w tym zainteresowani, charakteryzowali się daną cechą istotną (relewantną), tj. znajdowali się identycznej sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej, a zatem powinni być traktowani równo w zakresie przyznawania im wypłat z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych z okazji Świąt Wielkanocnych i Świąt Bożego Narodzenia, podczas gdy ich sytuacja pod tymi względami była zróżnicowana; art. 18^{3a} § 1 k.p., poprzez uznanie, że przyznanie świadczeń pieniężnych z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych z okazji Świąt Bożego Narodzenia i Wielkiej Nocy w równej wysokości odpowiada zasadzie równego traktowania pracowników płatnika, w tym zainteresowanych, w zakresie warunków zatrudnienia; art. 18 ust. 1, art. 20 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych; art. 81 ust. 1 w związku z art. 66 ust. 1 pkt 1 a i ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2008 r. Nr 164, poz. 1027 ze zm.), § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r., poprzez uznanie, że świadczenia pieniężne z okazji Świąt Bożego Narodzenia i Wielkiej Nocy przyznawane pracownikom Spółdzielni Mleczarskiej „O.”, której następcą prawnym jest odwołująca się Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w P., w tym zainteresowanym w niniejszej sprawie, w latach 2005 - 2007 były świadczeniami finansowanymi ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych i korzystają ze zwolnienia z wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne, nie podlegają składkom na ubezpieczenie chorobowe i wypadkowe, pomimo niezachowania przy ich wypłacie zasady wyrażonej w art. 8 ust. 1 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych, tj. nieuwzględnienia sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej zainteresowanych; a także naruszenie prawa procesowego, które miało istotny wpływ na wynik sprawy i zadecydowało o nieprawidłowym jej rozstrzygnięciu, tj.: art. 231 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c., poprzez przyjęcie

domniemania faktycznego o takiej samej sytuacji materialnej wszystkich pracowników Spółdzielni Mleczarskiej „O.”, której następcą prawnym jest odwołująca się Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w P., w tym zainteresowanych w niniejszej sprawie, tylko na podstawie informacji o ich zarobkach w jednym zakładzie pracy, utożsamianie tej informacji z pełnią informacji o sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej pracowników i uznanie, że sytuacja ta była pod tym względem identyczna, podczas gdy wnioskowanie to ze względu na zasadę z art. 8 ust. 1 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych i uregulowania § 8, 9 ust. 1 Regulaminu Gospodarowania Środkami Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych w SM „O.” było wadliwe, nie mogło być w tym celu zastosowane i pomocne dla rozstrzygnięcia sprawy; art. 382 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c., ponieważ Sąd drugiej instancji orzekł z pominięciem części materiału dowodowego, tj.: uregulowań § 8 i § 9 ust. 2 Regulaminu Gospodarowania Środkami Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych w Spółdzielni Mleczarskiej „O.” określających procedury przyznawania świadczeń z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych, co doprowadziło do stwierdzenia, że zasady przyznawania świadczeń w Spółdzielni Mleczarskiej „O.” nie były sformalizowane oraz że możliwe było stosowanie kryterium socjalnego w sposób dorozumiany, a także zeznań świadków, oraz art. 210 § 3 k.p.c., 235 k.p.c. i 236 k.p.c. w związku z art. 391 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna ma usprawiedliwione podstawy.

Niezależnie od podniesionych zarzutów natury procesowej (a więc w ramach ustalonej przez Sąd drugiej instancji podstawy faktycznej) najistotniejsze znaczenie ma zarzut naruszenia art. 8 ust. 2 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych, § 9 ust. 2 Regulaminu Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych w Okręgowej Spółdzielni Mleczarskiej w O. oraz § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe, poprzez pominięcie warunku ustalenia sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej pracowników, w tym zainteresowanych.

Z podstawy faktycznej zaskarżonego wyroku wynika, że wypłacenie zainteresowanym (a także wszystkim pracownikom) świadczeń z Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych w Spółdzielni Mleczarskiej „O.” w jednakowej wysokości z okazji Świąt Bożego Narodzenia i Świąt Wielkiej Nocy w latach 2005-2007 dokonane zostało w oparciu o kryterium socjalne, a to ze względu na „ich podobny status materialny, jak również fakt, że ich pensje były wówczas zdecydowanie niższe od średnich wynagrodzeń w kraju”. Stąd Sąd Apelacyjny uznał, że „spółdzielnia stosowała kryterium socjalne, o którym mowa w § 9 Regulaminu oraz art. 8 ust. 1 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych, w sposób dorozumiany i na tej podstawie mogła przyjąć podział świadczeń w równych kwotach wobec wszystkich pracowników”. Przy czym Sąd drugiej instancji uznał, że w Spółdzielni, przy dokonywaniu podziału spornych świadczeń, znana była sytuacja życiowa, rodzinna i materialna pracowników - „na podstawie rozmów z przedstawicielami związków zawodowych i załogi”.

Stosownie do treści § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe, podstawy wymiaru składek nie stanowią świadczenia finansowane ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych. Przepis ten nie tylko wskazuje źródło finansowania wymienionych świadczeń (fundusz świadczeń socjalnych), lecz także odnosi się do zasad ich wypłacania, skoro są to świadczenia wypłacane pracownikom „w ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych”. Ramy te zaś zakreślają przepisy ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych oraz regulaminy ustanawiające zasady i warunki korzystania z usług i świadczeń finansowanych z Funduszu oraz zasady przeznaczania środków Funduszu na poszczególne cele i rodzaje działalności socjalnej.

Stosownie do art. 8 ust. 2 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych „Zasady i warunki korzystania z usług i świadczeń finansowanych z Funduszu, z uwzględnieniem ust. 1, oraz zasady przeznaczania środków Funduszu na poszczególne cele i rodzaje działalności socjalnej określa pracodawca w regulaminie ustalonym zgodnie z art. 27 ust. 1 albo z art. 30 ust. 5 ustawy o związkach zawodowych. Pracodawca, u którego nie działa zakładowa organizacja

związkowa, uzgadnia regulamin z pracownikiem wybranym przez załogę do reprezentowania jej interesów”. Wydany na tej podstawie regulamin zakładowego funduszu świadczeń socjalnych stanowi źródło prawa pracy na podstawie art. 9 k.p. (zob. przywołany wyżej wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 października 2008 r., II PK 74/08 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 sierpnia 2001 r., I PKN 579/00, OSNAPIUS 2003 nr 14, poz. 331). Skoro określa on także „zasady i warunki korzystania z usług i świadczeń finansowanych z Funduszu”, jest więc wiążący nie tylko w zakresie ogólnych zasad (kryteriów) podziału środków funduszu świadczeń socjalnych, ale także w odniesieniu do ustanowionego w nim trybu ich przyznawania pracownikom, uwzględniającego indywidualną ocenę każdego przypadku według przyjętych kryteriów. Przepis art. 8 ust. 1 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych wyraźnie wiąże wysokość przyznawanego świadczenia (będącego pomocą finansową w rozumieniu art. 2 ust. 1 ustawy) z rozpatrywaną łącznie sytuacją życiową, rodzinną i materialną osoby uprawnionej. Taki zaś charakter - pomocy finansowej - miały przyznane świadczenia z okazji Świąt Bożego Narodzenia i Świąt Wielkiej Nocy, stanowiąc ulgowe świadczenia w rozumieniu art. 8 ust. 1 tej ustawy. Oznacza to, że ocena zgodności wydatkowanych środków z regulaminem powinna obejmować w niniejszej sprawie także i to, czy przyznanie świadczeń odbyło się w ramach obowiązującej procedury. Można się zgodzić ze stwierdzeniem, że o ile zbliżona sytuacja materialna i rodzinna pracowników prowadzi do oceny, że przyznanie im omawianych świadczeń w tej samej wysokości nie narusza art. 8 ust. 1 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych, o tyle winna być ona rozpatrywana indywidualnie w sposób przewidziany w regulaminie. Przyznanie zaś świadczenia poza wymaganym trybem – nawet za zgodą organizacji związkowej - oznacza naruszenie przez pracodawcę regulaminu wykorzystania zakładowego funduszu świadczeń socjalnych, a tym samym naruszenie art. 8 ust. 2 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych.

Regulamin Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych w Okręgowej Spółdzielni Mleczarskiej w O. w § 9 ust. 2 przewidywał, że podstawą przyznania pomocy socjalnej finansowanej z Funduszu jest wniosek osoby uprawnionej, poparty jej oświadczeniem o wysokości dochodu przypadającego na osobę w

rodzinie. Tymczasem przedstawiona wyżej podstawa faktyczna zaskarżonego wyroku wskazuje, że sporne świadczenie przyznane zostały nie tylko bez zachowania indywidualnej oceny każdego przypadku, ale także poza trybem wynikającym z postanowień Regulaminu, bo na podstawie „rozmów z przedstawicielami związków zawodowych i załogi” znających sytuację życiową, rodzinną i materialną pracowników. Ustalenie więc sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej pracowników, jak to określił Sąd drugiej instancji, „w sposób dorozumiany”, stanowiło naruszenie obowiązujących postanowień Regulaminu Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych w Okręgowej Spółdzielni Mleczarskiej w O. W istocie zatem sporne świadczenia zostały wypłacone wprawdzie z funduszu świadczeń socjalnych, lecz nie na warunkach wynikających z tego Regulaminu, a więc nie mogą one zostać uznane za świadczenia finansowane ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych w rozumieniu § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe.

Przedstawione stanowisko powoduje w zasadzie brak potrzeby odnoszenia się do pozostałych zarzutów skargi, także tych, które zmierzają do podważenia podstawy faktycznej zaskarżonego wyroku. Można tylko stwierdzić, że nie ma usprawiedliwionej podstawy zarzut naruszenia „art. 210 § 3 k.p.c., 235 k.p.c. i 236 k.p.c. w związku z art. 391 k.p.c.„ Zgodnie z postulatem bezpośredniości postępowania dowodowego, powinno się ono toczyć przed sądem orzekającym (por. wyrok Sądu Najwyższego: z dnia 16 czerwca 1967 r., III PRN 9/67, LEX nr 6180; z dnia 28 września 1971 r., II CR 384/71, LEX nr 6993; z dnia 29 marca 1973 r., II CR 75/73, LEX nr 7237; uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 20 sierpnia 2001 r., I PKN 571/00, OSNP 2003, nr 14, poz. 330). Jak podkreśla się w tych orzeczeniach, wyłącznie bezpośredni kontakt sądu orzekającego z podmiotami biorącymi udział w postępowaniu oraz rzeczowymi środkami dowodowymi zapewnia temu organowi możliwość poczynienia odpowiednich spostrzeżeń, istotnych dla oceny wiarygodności i mocy dowodów. Przytoczona zasada nie ma jednak charakteru bezwzględnie obowiązującego. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 7 stycznia 1966 r., I CR 364/65 (Biul. SN 1966 r., nr 7-8, poz. 99)

wyraził pogląd, że sąd cywilny może oprzeć się na zeznaniach świadków zawartych w załączonych aktach karnych, jeżeli żadna ze stron nie zażąda powtórzenia tych dowodów. Według innego wyroku Sądu Najwyższego z dnia 13 marca 1969 r., II PR 13/69 (LEX nr 14009), materiał zawarty w aktach sprawy o przyznanie renty z ubezpieczenia społecznego może stanowić wystarczający dowód dla rozstrzygnięcia sprawy przez sąd cywilny, jeżeli materiał ten nie jest przez strony kwestionowany i nie budzi uzasadnionych wątpliwości co do jego mocy dowodowej. Jeżeli zaś przesłanki te nie zachodzą i strony kwestionują wartość dowodową zebranego w postępowaniu rentowym materiału dowodowego względnie domagają się jego sprawdzenia bądź też twierdzą, że wymaga on uzupełnienia dla wyjaśnienia istotnych okoliczności, sąd cywilny nie może odmówić przeprowadzenia wnioskowanych dowodów bez narażenia się na zarzut pogwałcenia obowiązującej w postępowaniu cywilnym zasady bezpośredniości postępowania (art. 235 k.p.c.). Bez naruszenia zasady bezpośredniości przewidzianej w art. 235 k.p.c., możliwe jest jedynie dopuszczenie dowodu z poszczególnych, ściśle określonych dokumentów, a jeżeli mają to być protokoły zeznań świadków przesłuchanych w innej sprawie, to tylko pod warunkiem, że żadna ze stron nie zażądała przeprowadzenia tych dowodów przed sądem orzekającym (por. między innymi orzeczenia Sądu Najwyższego: z dnia 7 stycznia 1966 r., I CR 364/65; z dnia 10 listopada 1966 r., II PK 269/66, NP 1967, nr 6; z dnia 13 marca 1969 r., II PR 13/69, niepubl.; z dnia 28 września 1971 r., II CR 385/71, niepubl.; z dnia 14 stycznia 1997 r., I CKN 42/96, OSNC 1997/5/62; z dnia 2 lutego 2006 r., II CK 401/05, niepubl. oraz z dnia 12 maja 2006 r., V CSK 59/06, LEX nr 200907). W niniejszej sprawie dowód z protokołu rozprawy w sprawie [...] 260/1, z dnia 22 lipca 2011 r., zawierający zeznania świadków T. N. i E. S. został formalnie dopuszczony i przeprowadzony na rozprawie w dniu 5 sierpnia 2011 r. Z protokołu tej rozprawy wynika, że pełnomocnik organu rentowego „oponuje wnioskowi pełnomocnika Okręgowej Spółdzielni Mleczarskiej w P. (...) dot. dopuszczenia dowodu z protokołu rozprawy z dnia 22.07.2011 roku w sprawie [...] 260/1”, dlatego, iż „został zgłoszony przeciwko osnowie dokumentu” (Regulaminu Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych w Okręgowej Spółdzielni Mleczarskiej w O.) oraz z uwagi na to, że kwestionuje zeznania tych świadków,

wywodząc, iż są one „sprzeczne z wyjaśnieniami pracownika L. W.” Nie został natomiast zgłoszony przez skarżącego wniosek o przeprowadzenie dowodu z zeznań wyżej wymienionych świadków przed sądem orzekającym.

Należy też wskazać, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że domniemanie faktyczne przewidziane w art. 231 k.p.c. jest środkiem pozwalającym ustalić określony element stanu faktycznego, konstruowanym z uwzględnieniem reguł z art. 233 § 1 k.p.c., a zatem należy do sfery czynności związanych z dokonywaniem ustaleń faktycznych i oceny dowodów. O ile zatem dopuszczalne jest w skardze kasacyjnej podnoszenie zarzutów dotyczących pominięcia domniemania prawnego (art. 234 k.p.c.), o tyle podnoszeniu zarzutów związanych z domniemaniami faktycznymi stoi na przeszkodzie art. 398³ § 3 k.p.c. (por. wyroki: z dnia 21 lutego 2006 r., III CSK 428/06, LEX nr 485986; z dnia 24 lutego 2010 r., I CSK 129/09, LEX nr 585821; z dnia 3 kwietnia 2009 r., II CSK 459/08, LEX nr 607254; z dnia 11 stycznia 2007 r., II CSK 400/06, LEX nr 610076; z dnia 24 lutego 2010 r., III CSK 129/10, LEX nr 585821).

Z kolei pominięcie uregulowań § 8 i § 9 ust. 2 Regulaminu Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych w Spółdzielni Mleczarskiej „O.”, jak wyżej wskazano, stanowi naruszenie prawa materialnego, a nie pominięcie części materiału dowodowego, stąd zarzut naruszenia art. 382 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. jest nieadekwatny do wypełniającej go treści.

Jeśli zaś chodzi o pierwszą podstawę kasacyjną, to rację ma skarżący, że założeniem ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych jest podział środków tego funduszu między uprawnionych według kryterium socjalnego, co wyklucza zasadę równości; nieadekwatnie zatem do niniejszej sprawy było odwołanie się Sądu drugiej instancji do art. 32 ust. 1 Konstytucji RP i art. 18^{3a} § 1 k.p.

Mając na uwadze powyższe Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzekł jak w sentencji. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono po myśle art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.